

الگوی کاربردی نقش آفرینی خانواده در موفقیت سازمان براساس بیانات مقام معظم رهبری

فهیمة ساجدی مهر^۱

مهدی اسمعیلی^۲

چکیده

خانواده به عنوان نخستین نهاد اجتماعی و تربیتی، نقشی اساسی در شکل‌گیری شخصیت، ارزش‌ها و توانمندی‌های فردی ایفا می‌کند و تأثیر آن در عرصه‌های اجتماعی و سازمانی قابل چشم‌پوشی نیست. با توجه به تأکیدات مقام معظم رهبری بر اهمیت جایگاه خانواده در تعالی فرد و جامعه، مسئله این پژوهش بررسی ابعاد و سازوکارهای اثرگذاری خانواده بر موفقیت سازمان‌ها در چارچوب دیدگاه‌های معظم‌له است. هدف پژوهش، طراحی الگویی کاربردی برای تبیین نقش مؤلفه‌های چهارگانه خانواده (عاطفی، حمایتی، تربیتی و اجتماعی) در ارتقای عملکرد و موفقیت سازمان‌ها با تأکید بر بیانات رهبر انقلاب اسلامی است. این پژوهش به شیوه کیفی و با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون انجام شده و به استخراج و طبقه‌بندی مفاهیم کلیدی در بیانات مقام معظم رهبری پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که ابعاد چهارگانه خانواده، از طریق تقویت سرمایه‌های روانی، اخلاقی و اجتماعی افراد، زمینه‌ساز شکل‌گیری نیروی انسانی توانمند و متعهد در سازمان‌ها می‌گردد. بر این اساس، خانواده نه تنها نهاد پایه‌ای تربیت فرد، بلکه نهادی راهبردی در توسعه منابع انسانی و پایداری سازمانی محسوب می‌شود.

واژگان کلیدی: خانواده، موفقیت سازمان، بیانات رهبری.

۱. دانش‌آموخته دکترای علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد، واحد علوم و تحقیقات، ایران، تهران
f.sajedimehr@yahoo.com

۲. استادیار ژئوپلیتیک دانشکده علوم و فنون فارابی

مقدمه و بیان مسئله

خانواده به عنوان نخستین و بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی، نقشی محوری در شکل‌گیری شخصیت فردی و ساختار جمعی جامعه ایفا می‌کند. در منظومه فکری مقام معظم رهبری، خانواده نه تنها سلول پایه‌ای جامعه، بلکه زیربنای تمدن اسلامی و ضامن پویایی و سلامت نهادهای اجتماعی و سازمانی تلقی می‌شود (بیانات، دیدار با مسئولان ارشد کشور، ۱۴۰۴). ایشان بارها تأکید کرده‌اند که سلامت خانواده به منزله سلامت کل جامعه است. همان‌گونه که بدن انسان از سلول‌هایی تشکیل شده که عملکرد هریک بر کلیت بدن اثرگذار است، جامعه نیز از خانواده‌ها ساخته می‌شود و حال و روز هر خانواده، بر سرنوشت جامعه تأثیر مستقیم دارد (بیانات، سومین نشست اندیشه‌های راهبردی، ۱۳۹۰). در سال‌های اخیر، پژوهش‌های متعددی نشان داده‌اند که سیاست‌های منابع انسانی خانواده‌محور می‌توانند تأثیر مثبتی بر عملکرد سازمانی داشته باشند. به عنوان مثال مطالعه‌ای در اسپانیا نشان داد که اجرای سیاست‌های تعادل کار-زندگی بر رضایت شغلی، انگیزش و عملکرد کارکنان تأثیر مثبت دارد

(Medina-Garrido, Biedma-Ferrer & Ramos-Rodriguez, 2023)؛ همچنین، پژوهشی دیگر نشان داد که حمایت‌های سازمانی از تعادل کار-زندگی می‌تواند به بهبود سلامت روانی و جسمی کارکنان منجر شود (Medina-Garrido, Biedma-Ferrer & Maria Bogren, 2024). با پیچیده‌تر شدن مناسبات اجتماعی و گسترش نقش سازمان‌ها در زندگی فردی و جمعی، پیوند میان نهاد خانواده و سازمان اهمیتی دوچندان یافته است. از یک سو، خانواده سالم و کارآمد می‌تواند زمینه‌ساز تربیت نیروی انسانی متعهد، مسئولیت‌پذیر، اخلاق‌مدار و توانمند برای سازمان‌ها باشد؛ از سوی دیگر، سازمان‌ها با حمایت از ارزش‌های خانوادگی، پایداری، کارآمدی و سرمایه انسانی خود را تضمین می‌کنند. با این حال، در بسیاری از رویکردهای مدیریتی و سیاست‌گذاری‌های اجتماعی، خانواده به عنوان عامل بیرونی یا موضوعی حاشیه‌ای تلقی شده و نقش عملی آن در پیشبرد اهداف سازمانی کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

مقام معظم رهبری با نگاهی عمیق، تمدن‌ساز و آینده‌نگرانه، خانواده را نقطه آغاز هر تحول اجتماعی و ریشه‌دارترین بستر تربیت نسل مؤمن، مقاوم و انقلابی می‌داند.

ایشان بر حفظ قداست خانواده، تقویت صمیمیت، تعمیق مسئولیت پذیری و ارتقای نقش تربیتی آن تأکید دارند (بیانات، دیدار با خانواده‌های معظم شهدا، ۱۳۹۵). از این منظر، الگوسازی نقش آفرینی خانواده در موفقیت سازمان‌ها، نه تنها ضرورتی اجتماعی، بلکه وظیفه‌ای تمدنی و دینی است که می‌تواند مسیر دستیابی به جامعه‌ای سالم، پویا و پیشرفته را هموار سازد.

پرسش اصلی این پژوهش آن است که: «الگوی کاربردی نقش آفرینی خانواده در موفقیت سازمان‌ها بر اساس بیانات مقام معظم رهبری چیست و چگونه می‌توان این الگو را در بستر سازمان‌های ایرانی پیاده‌سازی کرد؟»

هدف مقاله حاضر، تبیین و طراحی الگویی کاربردی برای پیوند خانواده و سازمان با الهام از دیدگاه‌های مقام معظم رهبری و ارائه راهکارهایی عملی برای تقویت این پیوند در راستای تحقق اهداف کلان جامعه اسلامی است.

بازخوانی جایگاه خانواده در ساختار سازمانی و اجتماعی، به‌ویژه با توجه به اندیشه اسلامی و تأکیدات رهبری، می‌تواند خلأهای موجود در ادبیات مدیریت و جامعه‌شناسی اسلامی را پوشش دهد. در شرایطی که بسیاری از سازمان‌ها با بحران‌های اخلاقی، فرهنگی و انسانی روبه‌رو هستند، بهره‌گیری از ظرفیت خانواده می‌تواند به تقویت سرمایه انسانی، افزایش بهره‌وری، تعادل میان زندگی شخصی و شغلی و تحقق اهداف راهبردی سازمان کمک کند. افزون بر این، تقویت نقش خانواده در ساختارهای سازمانی، زمینه‌ساز پرورش نسلی مقاوم، مسئول و آینده‌ساز خواهد بود و مسیر تحقق تمدن نوین اسلامی را هموار خواهد کرد.

در نهایت، پرداختن به این موضوع، صرفاً پاسخی به یک نیاز نظری یا مدیریتی نیست، بلکه گامی اساسی در مسیر تحقق منویات مقام معظم رهبری، پشتیبانی از نهاد خانواده و پیشبرد اهداف کلان انقلاب اسلامی به شمار می‌رود.

مبانی نظری و چارچوب مفهومی پژوهش

۱. تعریف مفهوم خانواده از دیدگاه اسلام

خانواده در اسلام به‌عنوان نخستین و اساسی‌ترین نهاد اجتماعی معرفی شده است که بر پایه پیوند مشروع میان زن و مرد شکل می‌گیرد و هدف آن تأمین آرامش، مودت و

تربیت نسل صالح است. خانواده در نگاه اسلامی، کانونی برای رشد اخلاقی، معنوی و اجتماعی انسان هاست و نقش کلیدی در انتقال ارزش های دینی و فرهنگی ایفا می کند. در این دیدگاه، خانواده نه تنها نهادی اجتماعی بلکه یک واحد مقدس و الهی است که در قرآن و سنت پیامبر اکرم (ص) جایگاه ویژه ای دارد. در آیه ۲۱ سوره روم آمده است: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْتَكِرُونَ» و از نشانه های [قدرت و ربوبیت] او این است که برای شما از جنس خودتان همسرانی آفرید تا در کنارشان آرامش یابید و در میان شما دوستی و مهربانی قرار داد؛ یقیناً در این [کار شگفت انگیز] نشانه هایی است برای مردمی که می اندیشند (راثی ورعی و احسانی، ۱۳۹۸: ۱۵۸-۱۳۱).

شهید مرتضی مطهری نیز خانواده را به عنوان یک واحد اجتماعی معرفی می کند که از ترکیب زن و شوهر و فرزندان آن ها تشکیل می شود. وی معتقد است که علقه خانوادگی بر اساس عواطف، وحدت و یگانگی استوار است، برخلاف علقه اجتماعی که اساس آن بیگانگی و عدالت است. اجزای اجتماع بزرگ مانند قطعات یک ماشین هستند که هریک جدا از دیگری اند و تنها با پیوندهای فیزیکی به یکدیگر متصل شده اند؛ ولی اعضای خانواده مانند اجزای ترکیب کننده یک ماده شیمیایی هستند که براساس خاصیت طبیعی و میل ترکیبی، متحد شده و وحدتی به وجود آورده اند (مطهری، ۱۳۷۴: ۳۶).

۲. تعریف مفهوم موفقیت سازمانی

موفقیت سازمانی بازتاب توانایی سازمان در بقا، تداوم و تحقق اهداف از طریق انجام بهینه وظایف و مسئولیت های محوله توسط مدیران و کارکنان است (Aguilera, De Massis, Fini, & Vismara, 2024).

موفقیت سازمانی همچنین به معنای ایجاد هماهنگی میان محیط داخلی و خارجی، بهره برداری مؤثر از منابع و خلق ارزش افزوده برای مشتریان است که در نهایت به تداوم و برتری سازمان در محیط رقابتی منجر می شود (Biedma-Ferrer, Medina-Garrido, Bogren, & Almeida, 2024).

در این پژوهش، خانواده به عنوان نهاد اجتماعی بنیادی و موفقیت سازمانی به عنوان شاخص عملکرد و پایداری سازمان در نظر گرفته شده است. بر اساس مبانی اسلامی و دیدگاه شهید مطهری، خانواده سالم و کارآمد می تواند ارزش های اخلاقی، مسئولیت پذیری و تعهد را در اعضای خود پرورش دهد (مطهری، ۱۳۷۴: ۳۶). این ویژگی ها از طریق کارکنان به سازمان منتقل شده و عملکرد، هماهنگی و بهره وری سازمان را بهبود می بخشد (حسین پور، ۱۳۹۶).

همچنین پژوهش های اخیر نشان داده اند که شکوفایی و رشد کارکنان در محیط کار می تواند بر عملکرد خانوادگی آن ها تأثیر مثبت داشته باشد (Yang, Su, Zong, Du, & Wang, 2023) و سازمان های خانواده محور با ایجاد حمایت های ساختاری و فرهنگی می توانند به ارتقای عملکرد و پایداری سازمان کمک کنند (Kossek, 2025). پژوهش حاضر با توجه به این فرض، به طراحی الگویی کاربردی می پردازد که ارتباط مستقیم میان سلامت و نقش آفرینی خانواده و موفقیت سازمان را نشان دهد.

پیشینه

پیوند میان خانواده و سازمان و نقش نهاد خانواده در موفقیت سازمان ها، از جمله موضوعات اساسی در مدیریت منابع انسانی و جامعه شناسی سازمانی است. خانواده به عنوان نخستین نهاد اجتماعی، در شکل گیری شخصیت فردی و ساختار جمعی جامعه نقش کلیدی دارد و سلامت و کارآمدی آن می تواند بر عملکرد سازمان ها و بهره وری کارکنان تأثیرگذار باشد. با این حال، بررسی این ارتباط در پژوهش های داخلی محدود بوده و تبیین الگوهای جامع نقش آفرینی خانواده در موفقیت سازمان ها در آن ها دیده نمی شود. در مطالعات داخلی، احمدی و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله ای با عنوان «مروری نظام مند بر پیشایندها و پیامدهای تعارض کار و خانواده به عنوان سازه ای دو ساحتی» به بررسی پیشایندها و پیامدهای تعارض کار و خانواده پرداختند. نتایج این مطالعه نشان می دهد که تعارض کار و خانواده تأثیرات منفی بر عملکرد شغلی و رفاه کارکنان دارد؛ اما نقش ساختاری خانواده در موفقیت سازمان تحلیل نشده است.

زراعت گر و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش «شناسایی پیامدهای مسئولیت پذیری سازمان نسبت به خانواده در مناطق عملیاتی پالایش گاز ایران»، پیامدهای اجتماعی و

سازمانی حمایت از خانواده توسط سازمان‌ها را بررسی کردند؛ اما مطالعه محدود به یک صنعت خاص و فاقد رویکرد الگوساز بود.

نعامی و همکاران (۱۴۰۰) نیز در تحقیق خود تحت عنوان «نقش موفقیت شغلی ادراک شده در پیش‌بینی تعارض کار-خانواده و عملکرد شغلی در کارکنان یک شرکت صنعتی»، ارتباط میان موفقیت شغلی، تعارض کار-خانواده و عملکرد شغلی را بررسی کردند؛ اما تمرکز بر فرد و محیط کار بود و نقش خانواده به عنوان نهاد اجتماعی راهبردی مورد توجه قرار نگرفت.

با وجود اهمیت محوری خانواده در موفقیت سازمان‌ها و تأثیر آن بر عملکرد کارکنان و سلامت سازمان، پژوهش‌های داخلی در سال‌های اخیر به طور اختصاصی و به روز به این موضوع نپرداخته‌اند.

در ادبیات بین‌المللی، پژوهش‌ها با گستره وسیع‌تر و رویکردهای نظری و تجربی متفاوت، پیوند خانواده و سازمان را مورد بررسی قرار داده‌اند؛ به عنوان مثال، (۲۰۲۳) Medina-Garrido و Biedma-Ferrer تأثیر سیاست‌های تعادل کار-زندگی بر رفاه و عملکرد کارکنان را تحلیل کردند.

Yang (۲۰۲۳) نقش موفقیت شغلی در عملکرد نقش‌های خانوادگی کارکنان و همچنین تأثیر انعطاف‌پذیری مرزهای خانوادگی بر تعامل شغلی کارکنان را مورد بررسی قرار داد.

Yang (۲۰۲۴) به تعارض کار-خانواده و اثر آن بر سلامت روانی کارکنان پرداخت و Kossek (۲۰۲۵) سازمان‌های خانواده‌محور را از منظر نظریه مرزهای شغلی تحلیل نمود. این مطالعات نشان می‌دهند که مدیریت کار-خانواده و سیاست‌های سازمانی حمایتی می‌توانند رفاه کارکنان و عملکرد سازمان را بهبود بخشند؛ اما کمتر به طراحی الگویی کاربردی با توجه به مبانی بومی و فرهنگی توجه شده است.

با وجود پیشرفت‌های مطالعات داخلی و بین‌المللی، تاکنون پژوهشی که با الهام از بیانات مقام معظم رهبری به دنبال استخراج و طراحی الگوی کاربردی نقش‌آفرینی خانواده در موفقیت سازمان‌ها باشد، انجام نشده است. پژوهش حاضر با رویکردی بومی و مبتنی بر مبانی اسلامی، تلاش می‌کند این خلأ را پر کرده و الگویی عملی برای تقویت

پیوند خانواده و سازمان ارائه نماید. این امر نه تنها می تواند به بهبود عملکرد سازمان ها و رفاه کارکنان کمک کند، بلکه مسیر دستیابی به جامعه ای سالم، متعادل و تمدن ساز را نیز هموار می سازد.

روش شناسی پژوهش

این پژوهش با هدف استخراج و تحلیل بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی با رویکرد کیفی و مبتنی بر تحلیل محتوای استقرایی انجام شد. مراحل پژوهش به شرح زیر است:

۱. جمع آوری داده ها

در گام نخست، کلیه بیانات و سخنرانی های رهبر معظم انقلاب که در آن ها به موضوع خانواده اشاره شده بود، با استفاده از کلیدواژه «خانواده» از نرم افزار حدیث ولایت و منابع رسمی شامل پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار رهبر انقلاب و سایر منابع معتبر جمع آوری شد. بازه زمانی انتخابی از ابتدای سال ۱۳۸۶ تا پایان سال ۱۴۰۳ بود تا روند تحولات و تأکيدات ایشان در این حوزه به صورت جامع مورد بررسی قرار گیرد.

۲. استخراج مفاهیم کلیدی

پس از جمع آوری داده ها، هر فراز مرتبط با موضوع خانواده به صورت دقیق مطالعه و مفاهیم کلیدی هر بخش استخراج شد. در این مرحله، تلاش شد تا ضمن حفظ امانت در انتقال محتوا، مفاهیم اصلی و پیام های بنیادین هر بیانیه شناسایی و ثبت گردد.

۳. طبقه بندی و کدگذاری

مفاهیم کلیدی استخراج شده بر اساس شباهت ها و ارتباطات معنایی، طبقه بندی و کدگذاری شدند. این طبقه بندی به شناسایی شاخصه ها، مؤلفه ها و ابعاد اصلی مرتبط با موضوع خانواده از منظر رهبر معظم انقلاب کمک کرد.

۴. طراحی الگوی کاربردی

بر اساس تحلیل داده ها و طبقه بندی مفاهیم، یک الگوی کاربردی مشتمل بر شاخصه ها، مؤلفه ها و ابعاد کلیدی در حوزه خانواده و ارتباط آن با موفقیت سازمان تدوین شد.

۵. روایی و پایایی یافته‌ها

روایی صوری (Face Validity): کلیه مفاهیم کلیدی توسط دو پژوهشگر مستقل بازبینی شدند تا اطمینان حاصل شود که مفاهیم دقیقاً منعکس کننده محتوای بیانات هستند.

روایی محتوایی (Content Validity): الگو و کدهای طبقه بندی شده توسط سه استاد صاحب نظر در حوزه مطالعات خانواده و اندیشه های رهبری مورد بازبینی و تایید قرار گرفت و اصلاحات پیشنهادی اعمال شد تا تمام ابعاد مهم موضوع پوشش داده شود.

پایایی (Reliability): برای بررسی تکرارپذیری تحلیل، ۲۰ درصد از متن ها به صورت مستقل توسط دو پژوهشگر کدگذاری شدند. شاخص توافق بین کدگذاران (Cohen's Kappa) محاسبه شد که مقدار بالای ۰.۸۵ نشان داد کدگذاری و استخراج مفاهیم از تکرارپذیری مناسبی برخوردار است.

۶. اعتباربخشی

به منظور افزایش اطمینان از صحت تحلیل ها و الگوی استخراج شده، بازخوانی مجدد متون و مشورت با صاحب نظران انجام شد. این اقدامات موجب شد تا پژوهش، تصویری جامع و نظام مند از دیدگاه های رهبر معظم انقلاب در حوزه خانواده ارائه دهد و زمینه را برای تدوین الگوهای بومی و کاربردی در این عرصه فراهم سازد.

خانواده در اندیشه و بیانات مقام معظم رهبری

جدول شماره ۱- بیانات مقام معظم رهبری از سال ۱۳۸۶ الی ۱۴۰۳ درباره خانواده

ردیف	متن بیانات	منبع	مفهوم	شاخص	مؤلفه	بعد
۱	محیط خانواده، محیط آرامش است. باید محیط آرامش باشد. این عاطفه ای که در زن و مرد نسبت به هم وجود دارد، به این آرامش درونی کمک می کند. این سکونت، این آرامش، به معنای آرامش در مقابل حرکت نیست، حرکت خوب است؛ این به معنای آرامش در مقابل تلاطم است. انسان گاهی در زندگی اش دچار تلاطم می شود. یک آرامشی به انسان می دهد که متلاطم نباشد. این در صورتی است که فضای خانه، فضای متلاطمی نباشد.	بیانات، مراسم اجرای صیغه عقد؛ ۱۳۶۲/۱۲/۵	ارتباط عاطفی بین اعضای خانواده موجب آرامش محیط خانواده می شود.	عشق و رزی در خانواده	روابط خانواده	عاطفی

ردیف	متن بیانات	منبع	مفهوم	شاخص	مؤلفه	بعد
۲	این از پیغمبر اکرم است. جایگاه زن در خانواده، همانی است که در گفتارهای گوناگون ائمه (علیهم السّلام) آمده: «المرأة ریحانة ولیست بقهرمانه» در تعبیرات عربی، قهرمان یعنی کارگزار، پادو، یک خدمتگزار محترم. می فرماید: در داخل خانه، زن قهرمان نیست؛ ریحانه است، گل خانه است. خطاب به مردان می فرماید: بهترین شما کسانی هستند که بهترین رفتارها را با همسرانشان دارند.	بیانات، دیدار جمعی از بانوان نخبه؛ ۱۳۹۰/۰۳/۰۱	زن جایگاه لطیف و ارزشمندی دارد که باید با بهترین رفتار و اخلاق با او برخورد شود.	مودت و رحمت در خانواده	روابط خانواده	عاطفی
۳	در محیط بزرگ اجتماع یک لانه ای و آسایشگاهی لازم دارند که در آن علاوه بر آسایش جسمانی، از لحاظ معنوی و روحی و عاطفی هم بیاسایند و آن محیط خانواده است؛ لذا است که اسلام روی خانواده و تشکیل آن و حفظ آن و کیفیت دادن به آن تأکید زیادی دارد.	بیانات، خطبه های نماز جمعه؛ ۱۳۶۵/۰۷/۲۰	خانواده پناهگاه آرامش جسمی و روحی انسان است و اسلام بر حضور موثر و با کیفیت در آن تأکید دارد.	حضور با کیفیت در خانواده	روابط خانواده	عاطفی
۴	زن و مرد موظفند که به نوبه خود در کیفیت دادن به محیط خانواده و شیرین کردن زندگی خانوادگی و صمیمیت دادن به این محیط کوشا باشند که این وظایف زن و شوهر است.	بیانات، خطبه های نماز جمعه؛ ۱۳۶۵/۰۷/۲۰	زن و مرد هر دو موظفند برای ایجاد صمیمیت و شیرینی در زندگی خانوادگی تلاش کنند.	صمیمیت در خانواده	روابط خانواده	عاطفی
۵	باید با هم بسازید. هر جا سازش بد باشد، اینجا خوب است. شما از همدیگر به تدریج چیزهایی را کشف خواهید کرد.... بنابراین اگر رفتار تندی، بداخلاقی در وهله ای و کم کاری دیدید، باید بسازید؛ منتها با زبان، با ملایمت و با مهربانی.	بیانات، مراسم عقد و ازدواج، ۱۳۷۸/۰۱/۲۴	سازش اصل مهمی در خانواده است که باید همراه با ملایمت و مهربانی باشد.	سازگاری نرم و محبت آمیز	روابط خانواده	عاطفی

ردیف	متن بیانات	منبع	مفهوم	شاخص	مؤلفه	بعد
...						
۱۳۲	نظر اسلام در باب خانواده و جایگاه زن در خانواده، نظر خیلی روشنی است. «المرأة سيدة ببيتها»؛ بزرگ خانه، زن خانه است.	بیانات، دیدار جمعی از بانوان نخبه؛ ۱۳۹۰/۰۳/۰۱	اسلام زن را بانوی خانه و محور اصلی زندگی خانوادگی می‌داند.	زن، عنصر اصلی خانواده	زن و خانواده	اجتماعی
۱۳۳	دو واحد اگر چنانچه در کنار هم قرار گرفتند، با هم متحد و مؤتلف شدند، یک واحد سوم به وجود می‌آید که آن عبارت است از خانواده؛ بنابراین اولین مادّه منشور اسلامی عبارت است از مسئله تشکیل خانواده، مسئله زوجیت، مسئله مکمل هم بودن زن و مرد که مکمل هم هستند	بیانات، روز زن؛ ۱۴۰۳/۰۹/۲۷	تشکیل خانواده از پایه‌های اصلی جامعه اسلامی است.	خانواده اولین ماده منشور اسلامی	اهمیت خانواده	اجتماعی

یافته‌های پژوهش

یافته‌های این پژوهش حاصل تحلیل مضمون بیانات مقام معظم رهبری درباره خانواده و زن است. با هدف استخراج الگویی عملیاتی برای تبیین نقش خانواده در موفقیت سازمانی، مجموعه‌ای از بیانات مرتبط مورد تحلیل کیفی قرار گرفت. بر پایه این تحلیل، چهار بعد اصلی شناسایی شد که هر یک، با مؤلفه‌ها و شاخص‌هایی مشخص، نقش خانواده را به عنوان بستر پرورش و پشتیبانی نیروی انسانی تبیین می‌کنند. این ابعاد عبارتند از: عاطفی، حمایتی، تربیتی و اجتماعی. در ادامه، هر بعد با مؤلفه‌های زیرمجموعه و شواهد برگرفته از بیانات رهبری ارائه می‌گردد.

بُعد اول: عاطفی

یکی از بنیادی‌ترین ابعاد نقش آفرینی خانواده در موفقیت سازمان، بعد عاطفی است. تحلیل بیانات مقام معظم رهبری نشان می‌دهد که خانواده، مأمن و پناهگاه عاطفی انسان در برابر ناملایمات بیرونی است و انسجام درونی آن، زمینه‌ساز ثبات روانی اعضا و به‌ویژه

کارآمدی فرد در حوزه‌های اجتماعی و سازمانی خواهد بود. این بُعد شامل دو مؤلفه اصلی است:

۱. محیط خانواده

محیط خانواده به عنوان بستری برای آرامش، رشد، و بازسازی روحی و روانی اعضا شناخته شده است. شاخص‌های استخراج شده در این مؤلفه عبارتند از:

- خانواده محیط تجدید قوا
- خانواده تکیه‌گاه روانی
- خانواده سنگر حل مشکلات
- خانواده مأمن انسان
- خانواده بستر آرامش
- استحکام بنیان خانواده
- نشاط در خانواده
- رشد و بالندگی در خانواده
- معنای محوری در خانواده
- حق‌مداری در خانواده

۲. روابط خانواده

- عشق و ورزی در خانواده
- مودت و رحمت در خانواده
- خانواده پناهگاه انس
- حضور با کیفیت در خانواده
- صمیمیت در خانواده
- وفاداری ستون خانواده
- پیوند و وابستگی در خانواده
- سازگاری نرم و محبت‌آمیز
- تعهد در خانواده
- خوش رفتاری در خانواده

- حسن معاشرت در خانواده
- توجه به خانواده
- شراکت و رفاقت در خانواده
- حفظ حرمت ها در خانواده

از نگاه رهبر انقلاب، خانواده به عنوان اصلی ترین و بنیادی ترین نهاد اجتماعی، نقش محوری در تأمین سلامت روان و تندرستی عاطفی افراد دارد. خانواده محیطی است که انسان می تواند در آن آرامش، امنیت و حمایت روانی را بیابد و از فشارهای بیرونی و چالش های اجتماعی موقتاً فاصله بگیرد تا با تجدید قوا و استحکام روحی به جامعه و سازمان های خود بازگردد. «خانه، مأمن و پناهگاه هر انسان است» (بیانات، دیدار جمعی از مهندسان و محققان فنی و صنعتی کشور، ۱۳۸۳/۱۲/۰۵)؛ این جمله بیانگر جایگاه بسیار مهم خانواده در سلامت کلی فرد است.

در بیانات ایشان تأکید می شود که روابط عاطفی در خانواده باید بر پایه مودت، رحمت و عشق باشد و حضور مستمر و با کیفیت اعضا، صمیمیت و وفاداری، شرایطی را فراهم می کند که اعضای خانواده در برابر سختی ها و مشکلات زندگی مقاوم شوند. خانواده باید محیطی باشد که فرد در آن با آرامش و اعتماد نفس رشد کند، نشاط داشته باشد و بتواند استعدادها و توانمندی هایش را شکوفا نماید.

این بعد عاطفی از خانواده نه تنها سلامت فرد را تضمین می کند، بلکه به عنوان سنگ بنای اصلی موفقیت در سایر حوزه ها از جمله حوزه سازمانی و کاری محسوب می شود. انسانی که در خانواده ای سالم و با حمایت عاطفی قوی بزرگ شده است، قادر است در محیط کار نیز با انگیزه، خلاقیت و تعهد بیشتری فعالیت کند. به بیان دیگر، ثبات و سلامت عاطفی افراد، موجب افزایش بهره وری، کاهش استرس های کاری و بهبود روابط بین فردی در سازمان می شود که همگی مؤلفه هایی حیاتی برای موفقیت سازمان هستند. همچنین رهبر انقلاب از خانواده به عنوان «سنگر حل مشکلات» (بیانات، دیدار هیأت امنای گروه هم اندیشی تحکیم خانواده: ۱۳۹۸/۰۲/۲۰) یاد می کنند؛ یعنی خانواده مکانی است برای مقابله با بحران های فردی و اجتماعی، جایی که افراد می توانند به جای فرار از مشکلات، با حمایت و همدلی اعضای خانواده آن ها را پشت سر بگذارند. این

حمایت عاطفی درونی، مستقیماً بر استقامت و تاب‌آوری اعضای خانواده در مقابله با چالش‌های محیط کاری و اجتماعی تأثیرگذار است.

بنابراین بعد عاطفی خانواده در نگاه رهبری، بنیادی‌ترین رکن حفظ سلامت روان و تداوم موفقیت فردی و جمعی است که به تبع آن بر موفقیت سازمانی نیز اثر عمیق و مثبت دارد. بدون وجود این بستر عاطفی و حمایتی، توانمندی افراد برای ایفای نقش‌های مؤثر در سازمان‌ها کاهش می‌یابد و کارایی و اثربخشی سازمان به شدت آسیب می‌بیند.

بُعد دوم: حمایتی

یکی از ابعاد کلیدی نقش آفرینی خانواده در موفقیت سازمان، بُعد حمایتی است. این بُعد بر توان خانواده در پشتیبانی روانی، همراهی عاطفی، بسترسازی رشد و مدیریت آرامش در خانه تأکید دارد. این حمایت‌ها به ویژه در مواجهه با مسئولیت‌های سنگین مرد خانواده در بیرون از خانه و مسئولیت‌های زن در درون آن نقش تعیین‌کننده‌ای ایفا می‌کنند.

مؤلفه‌ها و شاخص‌های این بُعد عبارتند از:

۱. همراهی و همدلی

- ایستادگی و همراهی زن با مرد
- موفقیت مرد در گرو همراهی خانواده
- همدلی و همراهی آگاهانه و سازنده
- همراهی خانواده شرط تداوم موفقیت مرد
- همراهی تعالی بخش زن
- همراهی قلبی توأم با همت و تلاش
- خانواده به عنوان تکیه‌گاه عاطفی و روحی
- نیاز متقابل زن و مرد به سکون و آرامش
- وجود تکیه‌گاه عاطفی و روحی در خانواده
- درک و هم‌نیازهای متقابل

۲. پشتیبانی روانی

- هدایت و تقویت روحی شوهر

- صبر و تحمل عاقلانه
- استقبال خوب، خوشرویی و ملایمت
- پرهیز از فشار روانی به مرد

۳. بسترسازی رشد

- زمینه سازی رشد و پیشرفت خانواده
- مساعدسازی فضای خانواده
- بسترسازی پرورش استعدادها در خانواده

۴. مدیریت خانواده

- حراست از بقای خانواده
- ایجاد محیط امن در خانواده
- رسیدگی به خانواده

بعد حمایتی خانواده در نگرش رهبر معظم انقلاب، به منزله ستون فقرات پایداری و تاب آوری خانواده و اعضای آن است. ایشان خانواده را نهادی معرفی می کنند که باید به شکل یک پشتیبان و همراه قدرتمند برای اعضایش عمل کند تا آن ها بتوانند در برابر سختی ها و فشارهای بیرونی مقاوم باشند و در مسیر رشد و تعالی گام بردارند.

یکی از شاخص های مهم این بُعد، همراهی و همدلی است؛ به طور خاص تأکید می شود که ایستادگی و موفقیت مردان در عرصه های اجتماعی، سیاسی و کاری به شدت متکی به همراهی خانواده به ویژه همسر است. در بیانات ایشان آمده است:

«خیلی ها شوهران خود را به ایستادگی در راه مبارزه تشویق می کردند، آنها را کمک می کردند و برای آن ها تقویت و پشتیبانی روحی می آفریدند.» (بیانات، اجتماع زنان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰)

این نشان می دهد که همراهی زن، نه فقط یک وظیفه خانوادگی، بلکه عاملی کلیدی و اثرگذار در موفقیت های بیرونی مردان است. همراهی قلبی توأم با همت و تلاش، حمایت عاطفی عمیق و سازنده، خانواده را به سنگری مستحکم تبدیل می کند که در آن اعضا می توانند در آرامش و امنیت رشد کنند.

مؤلفه دوم، پشتیبانی روانی است؛ جایی که صبر و تحمل عاقلانه، ملایمت و خوشرویی زن در برابر شوهر و پرهیز از اعمال فشار روانی به او، نقش بسیار مهمی دارند. رهبر انقلاب بر این نکته تأکید دارند که زن باید به گونه‌ای با شوهر خود برخورد کند که او احساس تقویت روحی و روانی کند، نه فشار و خستگی.

«زن باید ضرورت‌های مرد را درک کند و بر او فشار روحی و اخلاقی وارد نسازد که او تقویت شود، نه اینکه تحت فشار قرار بگیرد.» (بیانات، در مراسم اجرای صیغه عقد، ۱۳۷۵/۰۲/۱۰)

این حمایت روانی به مرد کمک می‌کند که در مسیر دشوار زندگی و مسئولیت‌های اجتماعی، انگیزه و انرژی خود را حفظ کند و از فرسودگی روانی دور بماند.

مؤلفه سوم، بسترسازی رشد است. رهبر انقلاب تأکید دارند که خانواده باید محیطی مساعد برای پرورش استعدادها و پیشرفت اعضا فراهم کند. از نظر ایشان، اگر زن استعدادی دارد، باید زمینه شکوفایی آن را در خانواده مهیا کند و این کار ظلم به خانواده و فرد نیست، بلکه موجب تعالی جمعی و فردی است.

«اگر زن استعدادی دارد، اما فرصت شکوفایی نیابد، ظلم است.» (بیانات، همایش بزرگ خواهران در ورزشگاه آزادی به مناسبت جشن میلاد کوثر: ۱۳۷۸/۰۷/۳۰)

این نگرش نشان‌دهنده نگاه جامع رهبر به رشد همه‌جانبه اعضای خانواده و نقش حمایتگری آن در توسعه فردی و جمعی است.

آخرین مؤلفه، مدیریت خانواده است که شامل حراست از بقای خانواده، ایجاد محیط امن و رسیدگی مستمر به نیازهای خانواده می‌شود. در دیدگاه رهبر انقلاب، خانواده باید به مثابه یک نهاد پویا و زنده، مدیریت دقیق و متعهدانه داشته باشد تا اعضای آن در امنیت و آرامش زندگی کنند و این امنیت، زمینه‌ساز عملکرد موفق در سایر عرصه‌هاست. ایشان خانواده را به عنوان «محیط امن و توأم با امنیت برای درس خواندن، کار کردن و استراحت» معرفی می‌کنند که این امر یکی از مهم‌ترین وظایف زن در مدیریت خانه است.

بنابراین بُعد حمایتی از نگاه رهبر انقلاب، پایه و اساس پایداری و موفقیت خانواده است که به نوبه خود مستقیماً در موفقیت سازمان‌ها و جامعه اثرگذار است. خانواده‌ای که همراه، همدل و پشتیبان باشد، اعضای آن به ویژه مردان با قدرت و انگیزه مضاعف

در عرصه‌های مختلف اجتماعی و کاری حاضر می‌شوند. بدون این حمایت، افراد در برابر فشارهای بیرونی آسیب‌پذیر خواهند بود و توانمندی آن‌ها در تحقق اهداف سازمانی کاهش می‌یابد.

بُعد سوم: تربیتی

یکی از ابعاد اساسی در نقش آفرینی خانواده، بُعد تربیتی است که در پرورش انسان‌های مقاوم، مؤمن و سالم نقش بنیادین دارد. خانواده به عنوان نخستین نهاد اجتماعی، بستر شکل‌گیری شخصیت و انتقال ارزش‌ها و فرهنگ است. بیانات مقام معظم رهبری نشان می‌دهد که خانواده باید به عنوان کانون تربیت، با الگوهای صحیح، زمینه‌ساز رشد و تعالی اعضا باشد. این بُعد در دو مؤلفه اصلی ارائه می‌شود:

۱) بایدها و نبایدها

- خانواده، آموزگار تاب‌آوری
- رعایت حریم خصوصی
- ساده‌زیستی
- درک ضرورت‌ها و اولویت‌ها در خانواده
- تشویق به ایستادگی و مقاومت
- قناعت، رعایت و ملاحظه
- رعایت روابط عقیفانه
- عدالت و دوری از ظلم
- گذشت و دیگرخواهی
- پرهیز از خودکامگی و خودرایی
- قدرشناسی از همسران

۲) مسئولیت‌ها و وظایف

- تشخیص عاقلانه وظایف
- تأثیر زن در پرورش انسان‌های مقاوم و مستحکم
- تربیت عاطفی
- خانواده بنیاد انسان‌سازی

- جایگاه مکرم مادر و زن در خانواده
- دست بوسی از مادران
- تأثیرگذاری مادر در خانواده
- مادران عناصر انتقال عادات و سنت ها
- مادران بذرافشان معنویت

بعد تربیتی در نگاه رهبر انقلاب، از ابعاد اساسی نقش خانواده در موفقیت سازمانی و جامعه است و خانواده را به عنوان نخستین و مهم ترین نهاد آموزشی و پرورشی معرفی می کند. خانواده ای که بر اصول تربیتی صحیح و عمیق مبتنی باشد، می تواند فرزندان مقاوم، عاقل و با اخلاق را به جامعه تحویل دهد که ستون های اصلی موفقیت سازمان ها و کشور خواهند بود.

از شاخص های مهم این بعد، تأکید بر بایدها و نبایدها است. رهبر انقلاب بارها به خانواده به عنوان «آموزگار تاب آوری» اشاره کرده اند و اهمیت یادگیری مهارت های زندگی، رعایت حریم خصوصی و درک اولویت ها و ضرورت های زندگی خانوادگی را برجسته کرده اند. ایشان می فرمایند:

«سادگی را در زندگی رعایت کنید، مسابقه مادیات را از زندگی خودتان دور کنید.»
(بیانات، در مراسم اجرای صیغه عقد: ۱۳۸۲/۰۲/۲۸)

این نکته به روشنی بیانگر اهمیت ساده زیستی و توجه به ارزش های اخلاقی و معنوی در تربیت است؛ زیرا خانواده ای که درگیر تجملات و مسائل بی اهمیت مادی شود، از وظیفه اصلی تربیتی خود فاصله می گیرد.

تشویق به ایستادگی و مقاومت، رعایت عدالت، گذشت و پرهیز از خودکامگی، از دیگر شاخص های این بخش است که به خانواده کمک می کند محیطی عادلانه، محترم و پایدار بسازد. رهبر انقلاب نسبت به پرهیز از خودرأیی و احترام متقابل در خانواده تأکید فراوان دارند:

«خیال نکنند مرد که زن مطیع اوست، هرچه او گفت باید زن اطاعت کند؛ خودکامگی و خودرأیی در خانه نباشد.» (بیانات، در مراسم اجرای صیغه عقد: ۱۳۶۴/۰۷/۰۲)

این دیدگاه نشان دهنده اهمیت رعایت تعادل و احترام متقابل در روابط خانوادگی است که زمینه ساز تربیت صحیح و سلامت روانی اعضا خواهد بود.

مؤلفه دوم، مسئولیت ها و وظایف، جایگاه ویژه ای در نگاه رهبر دارد. از نظر ایشان، زن و مادر نقش اصلی را در پرورش انسان های مقاوم، مستحکم و با ایمان ایفا می کنند:

«از همه کارهای زن مهم تر، تربیت فرزندان و تقویت روحی شوهران برای ورود در میدان های بزرگ است.» (بیانات، در اجتماع زنان خوزستان: ۱۳۷۵/۱۲/۲۰)

این بیان نشان می دهد که تربیت در خانواده، فراتر از آموزش های ظاهری، به معنای آماده سازی انسان هایی است که در عرصه های سخت زندگی و کار، ایستادگی کنند و بتوانند نقش خود را در پیشرفت سازمان ها و جامعه به بهترین نحو ایفا کنند.

همچنین رهبر انقلاب تأکید می کنند که خانواده، بنیاد انسان سازی است و مادران به عنوان عناصر انتقال دهنده عادات، سنت ها و ارزش های معنوی، بذر اخلاق و معنویت را در نسل های آینده می کارند:

«زبان، عادات، آداب، سنت ها، اخلاق های خوب همه در درجه اول به وسیله مادر منتقل می شود.» (بیانات، دیدار اقشار مختلف بانوان: ۱۴۰۱/۱۰/۱۴)

این نکته اهمیت نقش تربیتی خانواده و به ویژه مادر را در حفظ پیوستگی فرهنگی و اعتقادی جامعه به خوبی روشن می کند.

در مجموع، بُعد تربیتی از نگاه رهبری، بنیان و زیربنای موفقیت های فردی و سازمانی است. خانواده ای که به اصول تربیتی پایبند باشد، نه تنها انسان های با انگیزه، مقاوم و اخلاق مدار می پرورد، بلکه فضایی فراهم می آورد که اعضایش بتوانند با تاب آوری و تعادل روانی به وظایف اجتماعی و سازمانی خود به خوبی عمل کنند. این تربیت بنیادین و مستمر، تضمین کننده ارتقای کیفیت نیروی انسانی در سازمان ها و توسعه پایدار جامعه است.

بُعد چهارم: اجتماعی

بُعد اجتماعی خانواده به بررسی تأثیر خانواده و جایگاه زن در سلامت، اصلاح و پیشرفت جامعه می پردازد. اهمیت این بُعد در آن است که خانواده به عنوان اولین نهاد اجتماعی، پایه و اساس سلامت و تعادل جامعه را شکل می دهد و نقش زن به عنوان

عنصر اصلی خانواده در این فرآیند بسیار تعیین کننده است. این بُعد از سه مؤلفه اصلی تشکیل شده است که عبارتند از:

(۱) خانواده و جامعه

- سلامت جامعه در گرو سلامت خانواده
- اصلاح جامعه در گرو اصلاح خانواده
- پیشرفت جامعه در گرو خانواده سالم
- تعادل در کار و زندگی
- زوجیت؛ نشانه قوت و عمق فرهنگی

(۲) زن و خانواده

- زن عنصر اصلی خانواده
- هم سرنوشتی زن و خانواده
- موفقیت مرد در گرو همسر خوب

(۳) اهمیت خانواده

- خانواده اولین منشور اسلامی
- خانواده بستر تکامل زن و مرد

بعد اجتماعی از مهم ترین ابعاد پژوهش است که ارتباط مستقیم و عمیقی با سلامت، پیشرفت و تعالی کل جامعه دارد. رهبر انقلاب بارها تأکید کرده اند که مسئله خانواده و مسئله زن، دو مقوله جدایی ناپذیر و مکمل هستند و نمی توان مسئله زن را جدا از خانواده بررسی کرد:

«اگر کسی بخواهد مسئله زن را جدا از مسئله خانواده بحث کند، دچار اختلال در فهم و تشخیص علاج خواهد شد.» (بیانات، در دیدار جمعی از بانوان برگزیده کشور: ۱۳۹۳/۰۱/۳۰)

این جمله به روشنی اهمیت نگاه کل نگرانه به خانواده را نشان می دهد، چرا که سلامت و ثبات خانواده، زیربنای سلامت جامعه است.

شاخص سلامت جامعه در گرو سلامت خانواده قرار دارد، به این معنا که اگر خانواده‌ها سالم، مستحکم و پویا باشند، کل جامعه نیز در مسیر اصلاح و پیشرفت قرار می‌گیرد. رهبر انقلاب می‌فرمایند:

«جامعه اسلامی، بدون بهره‌مندی کشور از نهاد خانواده سالم، سرزنده و بانشاط، اصلاً امکان ندارد پیشرفت کند.» (بیانات، سومین نشست اندیشه‌های راهبردی؛ با موضوع زن و خانواده: ۱۳۹۰/۱۰/۱۴)

این جمله اهمیت خانواده را به عنوان سلول اصلی جامعه برجسته می‌کند و نشان می‌دهد که مشکلات و موفقیت‌های جامعه، ریشه در سلامت یا آسیب‌های نهاد خانواده دارد.

از سوی دیگر، تعادل در کار و زندگی و وجود زوجیت مستحکم، نشان‌دهنده قوت و عمق فرهنگی جامعه است. زوجیتی که مبتنی بر تفاهم، احترام و همراهی باشد، نه تنها به استحکام خانواده کمک می‌کند بلکه نشان‌دهنده بلوغ فرهنگی جامعه است.

در مؤلفه «زن و خانواده» نیز رهبر انقلاب زن را عنصر اصلی خانواده معرفی کرده‌اند که سرنوشت او با سرنوشت خانواده گره خورده است:

«نقش همسری را نباید دست‌کم گرفت. اگر می‌خواهیم مرد در جامعه یک موجود مفید باشد، باید زن در داخل خانه همسر خوبی باشد؛ و الانمی‌شود.» (بیانات، در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی با موضوع زن و خانواده: ۱۳۹۰/۱۰/۱۴)

این تأکید نشان می‌دهد که موفقیت فردی مرد در جامعه مستقیماً تحت تأثیر نقش حمایتی، تربیتی و عاطفی زن در خانواده است؛ بنابراین جایگاه زن فراتر از نقش‌های فردی، اجتماعی و سازمانی است.

همچنین اهمیت خانواده به عنوان اولین منشور اسلامی و بستر تکامل زن و مرد، از نکات کلیدی دیگر است که نشان می‌دهد خانواده نه تنها محیطی برای زندگی روزمره بلکه عرصه‌ای برای رشد و تعالی انسانی و دینی است:

«اولین ماده منشور اسلامی مسئله تشکیل خانواده است؛ مسئله زوجیت و مکمل بودن زن و مرد.» (بیانات، در آستانه ولادت حضرت زهرا (سلام الله علیها) و روز زن؛ ۱۴۰۳/۰۹/۲۹)

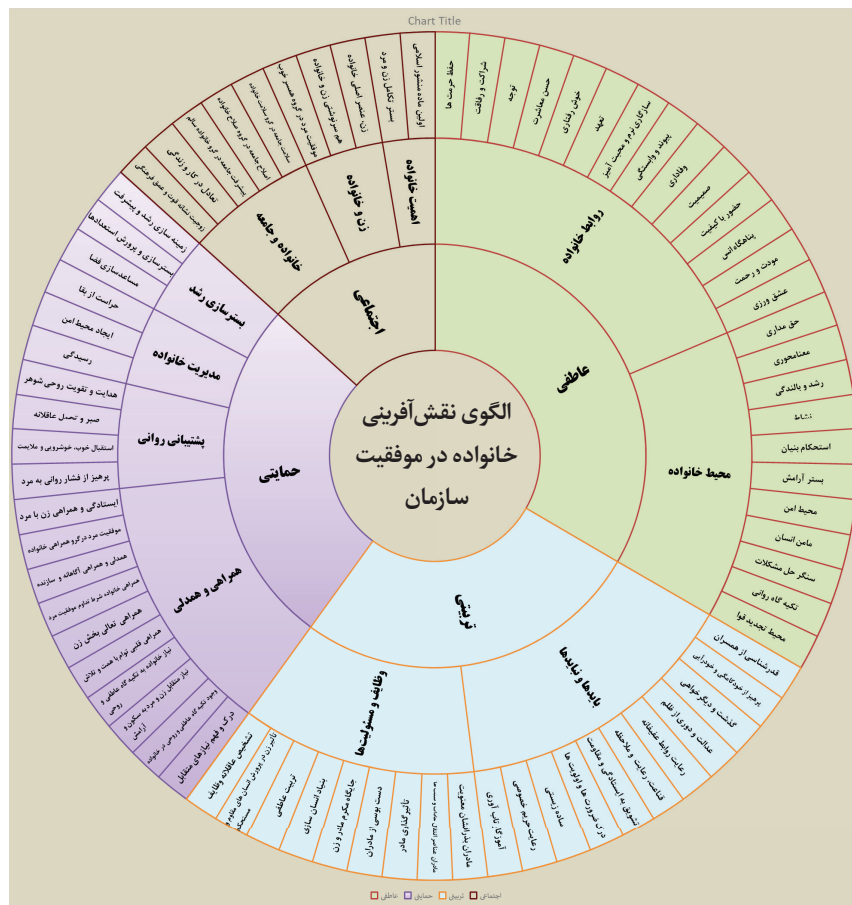
در واقع، خانواده بستر اصلی است که در آن ارزش‌ها، اخلاق و سبک زندگی اسلامی شکل می‌گیرد و نسل‌های آینده از این محیط نشأت می‌گیرند.

رهبر انقلاب همچنین توصیه کرده‌اند که مسئولین و مدیران هرچند پُرکار و مشغول، باید توجه و رسیدگی به خانواده خود را فراموش نکنند:

«به مسائل خانواده خودتان هم برسید؛ این جور نباشد که در مدت خدمت و مسئولیت غایب از خانواده باشید.» (بیانات، در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت سیزدهم: ۱۴۰۰/۰۶/۰۶)

این توصیه، اهمیت توجه به توازن زندگی اجتماعی و خانوادگی را یادآور می‌شود و بر لزوم حفظ پیوندهای خانوادگی در کنار فعالیت‌های اجتماعی تأکید می‌کند.

در نهایت، بُعد اجتماعی از منظر رهبری، پیوند عمیق بین نهاد خانواده، سلامت و اصلاح جامعه و توسعه فرهنگی را به تصویر می‌کشد و بیان می‌کند که بدون توجه و تقویت خانواده سالم، هرگونه تلاش برای پیشرفت و اصلاح جامعه ناپایدار خواهد بود. خانواده به عنوان منشور اول اسلام و زیربنای تکامل فردی و اجتماعی، نقش کلیدی در موفقیت سازمان‌ها و پیشرفت جامعه ایفا می‌کند.

تجزیه و تحلیل

خانواده به عنوان نخستین و بنیادی ترین نهاد اجتماعی، دارای چهار بُعد اصلی است که هر یک به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر موفقیت سازمان ها تأثیرگذارند: بُعد عاطفی، حمایتی، تربیتی و اجتماعی. این ابعاد در کنار یکدیگر، بستر و زمینه رشد و ارتقای توانمندی های فردی و جمعی اعضای خانواده را فراهم می آورند و به عنوان پایگاه اصلی شکل گیری ارزش ها، هنجارها و مهارت های اجتماعی و سازمانی عمل می کنند.

بُعد عاطفی، پایه اصلی آرامش و انسجام در خانواده است که با ایجاد فضای محبت، اعتماد و امنیت روانی، اعضا را برای مواجهه با چالش های سازمانی و اجتماعی توانمند

می‌سازد. رهبر معظم انقلاب بر اهمیت محبت و ارتباط عمیق میان زن و مرد تأکید دارند که این تعامل سالم، زمینه‌ساز موفقیت و تداوم پایدار خانواده و به تبع آن، موفقیت سازمان‌هاست.

بعد حمایتی، شامل همراهی، همدلی، پشتیبانی روانی و مدیریت خانواده است. این بُعد نقش کلیدی در ایجاد تکیه‌گاه‌های عاطفی و روانی برای اعضا دارد و تضمین می‌کند که افراد با انگیزه و تعهد وارد عرصه‌های کاری و اجتماعی شوند. حمایت هوشمندانه زن از مرد و ایجاد محیط امن خانواده، باعث افزایش کارآمدی و بهره‌وری در سازمان می‌شود. بُعد تربیتی، متشکل از بایدها و نبایدها و مسئولیت‌ها و وظایف، نقش خانواده را به عنوان مدرسه اصلی تاب‌آوری، آموزش اخلاق، فرهنگ و ارزش‌های انسانی برجسته می‌کند. تربیت درست و متعادل فرزندان و پرورش انسان‌های مقاوم، نه تنها به رشد فردی بلکه به تقویت سرمایه‌های انسانی سازمان‌ها منجر می‌شود.

بعد اجتماعی، خانواده را به مثابه اصلی‌ترین نهاد تأثیرگذار بر سلامت، اصلاح و پیشرفت جامعه معرفی می‌کند. رهبری تأکید می‌کنند که موفقیت مردان و نقش‌آفرینی مؤثر آنها در جامعه بدون وجود خانواده‌ای سالم و حمایتگر ممکن نیست. حفظ تعادل میان کار و زندگی و شناخت اهمیت جایگاه زن در خانواده، از عوامل کلیدی ارتقای پایداری اجتماعی و نهایتاً موفقیت سازمانی است.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر نشان می‌دهد که موفقیت سازمان‌ها به شدت وابسته به سلامت و کارآمدی خانواده‌ها است. خانواده به عنوان زیربنای جامعه، با فراهم آوردن بستر عاطفی، حمایتی، تربیتی و اجتماعی مناسب، نقش بی‌بدیلی در شکل‌گیری افراد کارآمد و مسئولیت‌پذیر ایفا می‌کند. رهبر معظم انقلاب نیز خانواده را منشور اولیه اسلامی و بستر اصلی تربیت و رشد فردی و اجتماعی می‌دانند که مستقیماً بر موفقیت در عرصه‌های سازمانی تأثیرگذار است. در نتیجه، توجه به خانواده به عنوان نهادی مؤثر در توسعه منابع انسانی، ضرورتی غیرقابل انکار برای هر سازمان و جامعه است.

راهکارها و پیشنهادات

۱. توسعه برنامه های آموزش خانواده در سازمان ها: برگزاری کارگاه ها و دوره های آموزشی با هدف تقویت ابعاد عاطفی، حمایتی، تربیتی و اجتماعی خانواده ها برای افزایش تاب آوری و ارتقای عملکرد کارکنان.
۲. ایجاد سیاست های حمایت خانواده محور در محیط کار: طراحی و اجرای طرح هایی مانند انعطاف در ساعات کاری، مرخصی های خانواده محور و تسهیلات حمایت روانی و مشاوره ای برای کارکنان.
۳. تقویت نقش زن در خانواده و جامعه: تدوین برنامه های فرهنگی و آموزشی که جایگاه زن را در خانواده و نقش کلیدی او را در موفقیت سازمانی تبیین کند و زمینه های رشد و حمایت از زنان را فراهم آورد.
۴. تشویق و حمایت از ارتباط مثبت و مستمر میان اعضای خانواده: فراهم سازی بسترهای مناسب برای تعاملات سازنده اعضای خانواده از طریق فعالیت های فرهنگی و اجتماعی.
۵. ترویج فرهنگ عدالت، احترام و گذشت در خانواده: آموزش و تقویت ارزش های اخلاقی و انسانی که باعث افزایش همبستگی و کاهش تعارضات خانوادگی می شود و در نتیجه به ارتقای کیفیت منابع انسانی منجر می گردد.
۶. ایجاد محیط های کاری سالم و متعادل: توسعه برنامه هایی که تعادل بین زندگی خانوادگی و شغلی را حفظ کند تا کارکنان بتوانند با آرامش روانی و تعهد بیشتر به فعالیت های سازمانی بپردازند.

فهرست منابع

- قرآن کریم.
- احمدی، مهدی و ناصر عسگری و مریم صوفی آبادی (۱۴۰۲)، **مروری نظام مند بر پیشایندها و پیامدهای تعارض کار و خانواده به عنوان سازه‌ای دو ساحتی**، مطالعات منابع انسانی دوره ۱۳ زمستان، شماره ۱۴.
- راثی ورعی، سیدجواد و محسن احسانی (۱۳۹۸)، **مفهوم خانواده و اهمیت آن از دیدگاه اسلام**، نشریه مطالعات منافع ملی، پیاپی ۱۶، ۱۳۱-۱۵۸.
- زراعت‌گر بورانی، ام‌کلثوم و علیرضا خوراکیان و غلامرضا ملک زاده و فریبرز رحیم‌نیا (۱۳۹۹)، **شناسایی پیامدهای مسئولیت‌پذیری سازمان نسبت به خانواده در مناطق عملیاتی پالایش گاز ایران**، مدیریت منابع انسانی در صنعت نفت سال دوازدهم، پاییز، شماره ۴۵.
- حسین‌پور، م. (۱۳۹۶)، **نقش نظام آموزشی و خانواده در افزایش کارایی افراد در سازمان و تأثیر آن در مدیریت منابع انسانی**، اولین همایش بین‌المللی سازمان و خانواده؛ ضرورت‌ها و اولویت‌ها، بازایی شده از civilica.com/doc/634436
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۴)، **آشنایی با علوم اسلامی**، جلد ۱، تهران: صدرا.
- نعمی، عبدالزهر و صالحه پیریایی (۱۳۹۲)، **نقش موفقیت شغلی ادراک شده در پیش‌بینی تعارض کار-خانواده و عملکرد شغلی در کارکنان یک شرکت صنعتی**، نشریه مشاوره کاربردی، سال سوم، شماره ۱ (بهار و تابستان).
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۵)، **مجموعه بیانات مقام معظم رهبری درباره خانواده**، تهران: دفتر نشر معارف انقلاب.
- Majdoleen Omar Balawi, Shaker Jaralla Alkshali (۲۰۲۳), *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, Vol. 12, No. 6.
- Medina-Garrido, J. A., Biedma-Ferrer, J. M., & Ramos-Rodriguez, A. R. (2023). *Relationship between work-family balance, employee well-being and job performance*.
- Biedma-Ferrer, J. M., Medina-Garrido, J. A., Bogren, M., & Almeida, H. (2024). *Work-family policies and perceived organisational support as drivers of well-being and satisfaction among employees in the tourism industry. Current Issues in Tourism*. Advance online publication.
- Aguilera, R. V., De Massis, A., Fini, R., & Vismara, S. (2024). *Organizational goals, outcomes, and the assessment of performance: Reconceptualizing success in management studies. Journal of Management Studies*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1111/joms.12994>

- Biedma-Ferrer, J. M., Medina-Garrido, J. A., Bogren, M., & Almeida, H. (2024). Work-family policies and perceived organisational support as drivers of well-being and satisfaction among employees in the tourism industry. *Current Issues in Tourism*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/13683500.2024.2381241>
- Medina-Garrido, J. A., Biedma-Ferrer, J. M., & Ramos-Rodriguez, A. R. (2023). Relationship between work-family balance, employee well-being and job performance. *arXiv*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2401.13683>
- Kossek, E. E. (2025). Reenvisioning family-supportive organizations through a new lens. *Journal of Management Studies*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/01492063241310149>
- Yang, B., Su, S., Zong, Z., Du, Q., & Wang, J. (2023). Effects of thriving at work on employees' family role performance: A moderated mediation model. *Frontiers in Psychology*, 13, 1079201. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1079201>
- Yang, D. (2023). The effect of family boundary flexibility on employees' work engagement: A study based on person-environment fit theory perspective. *Frontiers in Psychology*.
- Yang, X. (2024). The effect of work-family conflict on employee well-being among physicians. *Journal of Occupational Health Psychology*.

- پایگاه اینترنتی <https://Khamenei.ir>

- نرم افزار حدیث ولایت